

Doi No:
10.70431/UHAMAD.2025.10

Araştırma Makalesi
Research Article

Atıf/Citation

Özbek, H., Öztürk, L. ve Bilki, M. (2025). Lem'i Atlı'nın iki eserinin usûl yönünden analizi. *Uluslararası Hisarlı Ahmet Müzik Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 24-39.

LEM'İ ATLI'NIN İKİ ESERİNİN USÛL YÖNÜNDE ANALİZİ

Hanefi ÖZBEK¹

Levent ÖZTÜRK²

Mahmut BİLKİ³

ÖZ: Bu araştırmada, bestekâr Lem'i Atlı'ya ait, usûlü yanlış olarak tespit edilmiş ve bu haliyle notaya alınmış iki eserin usûl yönünden analiz edilerek asıl usûllerinin bulunması ve eserlerin buna göre doğru notalarının yazılıp sunulması amaçlandı. Bunun için nitel, örnek olay tarama modeli kullanıldı. Eser notaları (sultânî yegâh makamında "andıkça geçen günleri hasretle derinden" mısrası ile başlayan şarkı ve râst makamında "sâzın gibi sînem dahi nağme-zen'indir" mısrası ile başlayan şarkı) arşivlerden temin edildi. Eserlerin sözleri aruz veznine göre yazılmış olup "me'ûlü / me'âilü / me'fâilü / fe'ülün" şeklindeydi. Her iki eserin çeşitli ses sanatçılarına ait icraları arşivlerden ortamından temin edildi. Eserlerin arşivlerdeki sofyân usulüne göre yazılmış notaları ses sanatçılarından icra kayıtları ile karşılaştırıldı. Nota ile icra arasındaki farklar kayıt edildi. Eserlerin usûlleri, "biçim (form)-usûl ilişkisi" ve "usûl-vezin ilişkisi" yönlerinden ayrı ayrı analiz edilerek değerlendirildi. Ölçü sayıları yönünden eserlerin aranağme, zemin, nakarat ve meyan bölmeleri arasındaki farklar not edildi. Sonuç olarak her iki eserin usûlünün sofyân değil 8 zamanlı ve dörtlük mertebedeki ağır müsemmen (8/4) olduğu tespit edildi. Eserlerin sözlerinin nota üzerindeki yerleşimi usûl-vezin ilişkisine uyacak şekilde düzeltilti. Her iki eser ağır müsemmen usulüne göre bilgisayar ortamında yeniden yazıldı. Eserleri notaya alan kişilerin usûl, biçim ve aruz vezni konusunda eğitimi olmaları önerildi.

Anahtar Kelimeler: Aruz vezni, Lem'i Atlı, Müsemmen usûlü.

ANALYSIS OF TWO COMPOSITIONS OF LEM'İ ATLI IN TERMS OF USÛL

ABSTRACT: This study aimed to analyze the original usuls of two works by composer Lem'i Atlı, whose usuls were incorrectly determined and notated in this form, and to find their original usuls and to write and present the correct notations of the works accordingly. For this purpose, a qualitative, case study scanning model was used. The score sheets of the works (the song starting with the line "andıkça geçen günleri hasretle derinden" in the sultani yegah makam and the song starting with the line "sâzın gibi sînem dahi nağme-zen'indir" in the rast makam) were obtained from archives. The lyrics of the works were written according to the aruz and were in the form of "me'ûlü / me'âilü / me'fâilü / fe'ülün". The performances of both works by various vocal artists were obtained from the archives. The musical notes of the works written according to the sofyân usul in the archives were compared with the performance records of the vocal artists. The differences between the notes and the performance were recorded. The usuls of the works were analyzed and evaluated separately in terms of "form-usul relationship" and "usul-vezin relationship". The differences between the aranağme,

¹ Prof. Dr., Uşak Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Farmakoloji AD, Uşak, Türkiye, hanefi.ozbek@usak.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-8084-7855

² Prof. Dr., Trakya Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Temel Tıp Bilimleri Bölümü, Fizyoloji AD, Edirne, Türkiye, leventozturk@trakya.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-0182-3960

³ Türkiye Tadyo Televizyon Kurumu (TRT) emekli ney sanatçısı, koro şefi, mahmutbilki@hotmail.com, İzmir, Türkiye.

zemin, nakarat and meyan sections of the works in terms of meter numbers were noted. As a result, it was determined that the usual of both works was not sofyân but 8-time and quatrain level heavy müsemmen (8/4). The placement of the lyrics of the works on the notes was corrected to comply with the usul-vezin relationship. Both works were rewritten in a computer environment according to the ağır müsemmen usul. It was recommended that the people who notated the works be trained in usul, form and aruz.

Key words: Aruz meter, Lem'i Atlı, Müsemmen usûlü.

GİRİŞ

Türk Halk Müziği ve Türk Makam Müziği başta olmak üzere Türk Müziği'nin alt türlerini usûl yönünden inceleyen bir kaynakta Türk Müziği'ndeki usûl sayısı 170 adet olarak tespit edilmiştir (Özbek, 2022a). Bu durum Türk Müziği'nin dünyadaki diğer müzik türlerine göre büyük bir çeşitlilik ve zenginliğe sahip olduğunun bir göstergesi olarak da kabul edilebilir.

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun (TRT) arşivindeki Türk Müziği eserlerinin topluca bulunduğu internet sayfaları incelendiğinde; 1900'lü yılların son üç çeyreğinde ve 2000'li yılların ilk çeyreğinde yaşamış bestekârların eserlerinde kullanılan usûller genel itibarıyla şöyledir: Nîm sofyân, semâî, sofyân, türk aksağı, yürük semâî, devr-i hindî, devr-i turan, düyek, müsemmen, aksak, ağır aksak, oynak, evfer, raks aksağı, curcuna ve aksak semâî (<https://www.notaarsivleri.com/index.php>). Buna göre son yüzyıl içerisinde toplam 170 usûlün yaklaşık %10'unun yoğun olarak kullanıldığı, diğer usûllerin ise ya nadiren kullanıldığı ya da hiç kullanılmadığı söylenebilir. Zaman olarak daha geriye bakıldığında yani 1800'lü yıllarda ve 1900'lü yılların ilk çeyreğinde üretilmiş eserlerde ise lenk fahte, nîm evsat, devr-i revan gibi usûllerin yanında büyük usûller olarak adlandırılan çifte düyek, fahte, çenber, devr-i kebîr, muhammes gibi usûllerin; hatta büyük usûllerin birleştirilmesiyle oluşturulmuş ve darbeyn olarak sınıflandırılan usûl gruplarının da yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir (<https://www.notaarsivleri.com/index.php>). Günümüze gelindikçe kullanılan usûl sayısının düşmesi durumunun usûllerin zaman içerisinde popülerliğini kaybetmesine mi yoksa sonraki dönem bestekârlarının yeterli bir usûl bilgisine sahip olmamasına mı bağlanacağı ayrı bir çalışma konusu olarak değerlendirilebilir.

Nota arşivleri tarandığında pek çok notada eserin "bestekâr, güftekâr, makam, usûl ve/veya sözlerinin" hatalı olduğu gözlenmektedir (<https://www.notaarsivleri.com/index.php>). Bu konuda da ayrıca çalışılarak bir durum tespiti yapılabilir ve yetkin bir komisyon marifetiyle bu tür hatalar mümkün olduğunca düzeltilip daha güvenilir bir Türk Müziği nota arşivi oluşturulabilir. Nitekim bu makalenin konusu olan eserlerin sahibi Lem'i Atlı da (1869-1945) eserlerinde yapılan çeşitli yanlışlardan şikâyet etmektedir. Lem'i Atlı ile ilgili yazılmış bir kitapta bestekârın şu ifadeleri yer almaktadır: "*İzmir'de bulunduğu süre içinde, zaman zaman eserlerini dinliyor, falsolu ya da yanlış okuyanlara müthiş sinirleniyor, hemen eline kağıt-kalem alıp ilgili kişi ya da yere mektup yazarak, şikâyet ediyordu. 17 Kasım 1933 tarihinde Bedriye Hoşgör'e yazdığı bu tür mektupların birinde, İstanbul Radyosu'nda bir bayan şarkıcının eserlerinde yaptığı olduğu hataları "musiki için cinayet" olarak niteledi*" (Akdoğan, 1990: 16).

Bu araştırmada Lem'i Atlı'nın, usûlü yanlış olarak tespit edilmiş ve notaya alınmış; hatta ses sanatkârları tarafından bu yanlış notaya göre icra edilmiş iki eserini, usûl yönünden analiz ederek yanlışları tespit edip bu eserlerin doğru notalarını sunmayı amaçladık. Bu çalışmamızın benzer çalışmalar için de bir şablon görevi yapması umulmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Nitel, örnek olay tarama modeli kullanıldı (Doğanay, 2018: 93).

Örneklem

Bestesi Lem'i Atlı'ya ait şarkı türünde, sultânî yegâh (andıkça geçen günleri hasretle derinden) ve râst (sazın gibi sînem dahi nağme-zen'indir) makamlarında, usûlleri sofyân olarak belirlenmiş ve bu bakış açısıyla notası yazılmış iki adet eser çalışmaya dahil edildi.

Veri Toplama Araçları

Eser notaları www.notaarsivleri.com web adresinden temin edildi (<https://www.notaarsivleri.com/index.php>). Eserlerin düzeltilmiş halinin notaları bilgisayar ortamında yazıldı. Her iki eserin çeşitli ses sanatkârlarına ait (Safiye Ayla, Necmi Rıza Ahıskan, Zeki Müren, Meral Uğurlu, Alâeddin Yavaşca, Tülin Yakarçelik, Muazzez Abacı, Selma Sağbaş, Ayşe Taş, Kutlu Payaşlı, Melihat Gülses ve Didar Aliye Koyuncu) yorumları için Youtube web sitesindeki kayıtlardan yararlanıldı (<https://www.youtube.com/?app=desktop&hl=tr>).

Verilerin Analizi

İncelenen her iki eserin arşivlerdeki notaları ses sanatkarlarının icra kayıtları ile karşılaştırıldı; nota ile icra arasındaki farklılıklar not edildi. Eserlerin usûlleri, -ses sanatkarlarının icraları temel alınarak -“biçim (form)-usûl ilişkisi” ve “usûl-vezin ilişkisi” yönlerinden incelemek suretiyle yeniden değerlendirildi. Ölçü sayıları yönünden eserlerin aranağme, zemin, nakarat ve meyan bölmeleri arasındaki farklar not edildi.

BULGULAR ve YORUMLAR

Sultânî yegâh şarkıya ait bulgular ve yorumlar

Lem’î Atlı’ya ait sultânî yegâh makamındaki şarkının arşivlerdeki notası aşağıda verildi (Şekil 1) (<https://www.notaarsivleri.com/index.php>).

Şekil 1.

Lem’î Atlı’nın Sultânî Yegâh Şarkısının Arşivlerdeki Notası.

USÛLD · SOFYAN **SULTÂNÎ YEGÂH ŞARKI**
ANDIKÇA GEÇEN GÜNLERİ HASRET DERİNDEN MÜZİK · LEMÎ ATLI

♩ = 66

AN DIK CA GE ÇEN GÜN LE
Rİ (SAZ) HAS RET LE DE RİN
DEN (SAZ) AN DEN (SAZ) Vİ
RAN O LU YOR GÜN LÜM İ
LÂ Hİ KE DE RİN
DEN (SAZ) Vİ DEN (SAZ) BAK
YÂ RE LE DİN KÂL Bİ
Mİ EN GİZ Lİ YE RİN
DEN (SAZ) BAK DEN (SAZ) Vİ DEN
ARANAĞME

ANDIKÇA GEÇEN GÜNLERİ HASRETLE DERİNDEN
VİRAN OLUYOR GÖNLÜM İLÂHÎ KEDERİNDEN
BAK YÂRELEDİN KÂLBİMİ EN GİZLİ YERİNDEN
VİRAN OLUYOR GÖNLÜM İLÂHÎ KEDERİNDEN

VEZİN : Mefûlü / Mefâilü / Mefâilü / Feûlün

Eserin notası incelenerek elde edilen bulgular aşağıdadır:

- Eserin usûlü: sofyân.
- Eserin hızı (gideri) dörtlük nota değeri ile 66 birimdir, icra ile uyumludur.
- Şekil 1’de aranağmenin ikinci ölçüsündeki 16’lık fa-mi (acem-hüseyinî) perdeleri icra ile uyuşmamaktadır, yani yanlış yazılmışlardır. Doğrusu 16’lık mi-re (hüseyinî-nevâ) olacaktır.
- Eserin biçimi (formu): Eser dört bölmeden oluşmaktadır. Bölmeler “zemin, nakarat, meyan, nakarat, aranağme” yani “a+b+c+b+d” şeklindedir (burada aranağme “d” ile gösterilmiştir). Ancak eserin incelenen tüm sesli icralarında aranağme başta seslendirilmekte, sonra diğer bölmelere geçilmektedir. Yani eserin icraya göre biçimi “a+b+c+d+c” şeklindedir (burada aranağme “a” ile gösterilmiştir).
- Eserin bölmelerindeki ölçü sayıları: Aranağme 16 ölçü, zemin sekiz ölçü, meyan ve nakarat ise yedişer ölçüden oluşmaktadır.
- Eser eksik ölçü (anakrus) ile başlamaktadır. Buna göre üç vuruşluk sus (es) beklenip dördüncü vuruşta düğâh (la) ile ve “andıkça” kelimesinin “an” hecesi seslendirilerek esere girilmektedir.
- Eserin başlığında güftenin ilk mısrası “**ANDIKÇA GEÇEN GÜNLERİ HASRET DERİNDEN**” şeklindedir; ancak buradaki “**HASRET**” kelimesi eksik yazılmış olup “**HASRETLE**” şeklinde düzeltilmelidir.
- Eserin üslûbu ve biçimi dikkate alındığında “bir aranağmeye sahip şarkı” türünde olduğu anlaşılabilir olup zaten notadaki başlıkta da (**Sultânî yegâh şarkı**) “şarkı” türü teyit edilmektedir.
- Eserin donanımı (armatür) “4/4’lük usûl ve değiştirme (alterasyon) işaretleri”nden ibarettir. Değiştirme işaretleri si için bakıyye bemolü (dik kürdî) ve do için bakıyye diyezi (nîm hicaz)dır.
- Eserin bestekârı Lem’î Atlı olarak belirtilirken güftekarı ile ilgili bir bilgi yoktur.
- Eserin güftesi aruz vezninde olup “mef’ûlü / mefâilü / mefâilü / feûlün” kalıbına uymaktadır.

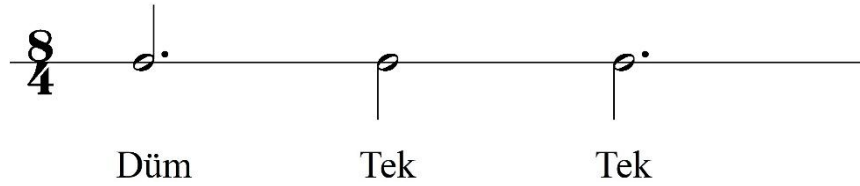
Eserin biçim ve usûl ilişkisi kullanılarak usûlünün yeniden tespiti

Türk Müziği’nde eserlerin ezgisel yürüyüşü ile usûlü birlikte hareket eder; yani biçim (form) ile usûl yekpâre bir hareket içindedir. Bir eserin biçimsel analizi yapıldığında eserin “*Ses (perde) → Ezgi parçacığı (hücre/göze) → Ezgi parçası → Cümlecik (Motif) → Cümle → Bölme → Bölüm = ESER*”den oluştuğu görülmektedir. Bunlardan ezgi parçası, ritim yönünden “**düzüm**”e, motif (cümlecik) ise “**usûl**”e karşılık gelmektedir (Özbek H, 2022b, 14, 18, 19). Bu bilgidен yola çıkarak eserlerin usûlünün tespiti için aşağıdaki işlemler yapıldı:

- a) Her iki eserdeki ezgi cümlecikleri yukarıda verilen bilgiye göre belirlendi, böylece eserlerin notasında ölçü çizgisinin çekileceği yerler tespit edildi. Buna göre sultâni yegâh şarkı için ezgi cümleciklerinin (usûlün her bir vuruluşunun) güftenin ilk mısrasına dağılımı aşağıdaki gibidir:
- Birinci ölçü: “Andıkça geçen”,
  - İkinci ölçü: “günleri”,
  - Üçüncü ölçü: “hasretle derin-”,
  - Dördüncü ölçü: “-den”.
- b) Usûlün her bir vuruluşunda (yani her bir ölçüde) kaç adet nakreden (birim vuruş) oluştuğuna bakıldı; buna göre usûlün sekiz birim zamana (nakre) sahip olduğu tespit edildi.
- c) Usûlün düzümleri ve bunların usûl içerisindeki yerleşimleri saptandı.
- d) Usûlü oluşturan düzümlerin usûl içindeki yerleşimleri tespit geçildi. Ezgi yürüyüşü-biçim (form) ilişkisi dikkate alındığında ezgi parçasının düzümüne, cümlecüğün ise usûle karşılık geldiğinden daha önce bahsedilmişti (Özbek H, 2022b, 14, 18, 19). Buna göre ezgi parçalarının yani düzümlerin usûl içerisinde “3+2+3” şeklinde yerleştiği saptandı.
- e) Eserin giderine göre nota yazımı için uygun mertebenin dörtlük mertebe olduğu görüldü.
- f) Sonuç olarak eserin usûlünün sekiz zamanlı (devirli) ve dörtlük mertebede (8/4) “ağır müsemmen usûlü” olduğuna karar verildi. Müsemmen usûlü ve darbları dörtlük mertebede olacak şekilde aşağıda verilmiştir (Şekil 2):

Şekil 2.

Dörtlük Mertebeye Göre Müsemmen Usûlü ve Darbları.

Eserin yukarıdaki yorumlara göre usûlü müsemmen olarak düzeltildikten sonra yeniden yazılmış notası aşağıda verilmiş olup eser üzerinde müsemmen usûlünün düzümleri birinci ölçüde köşeli parantezler şeklinde gösterilmiştir (Şekil 3).

Şekil 3.

Sultânî Yegâh Eserin Müsemmen Usûlüne Göre Yazılmış Notası (İlk Satırda Usulün Düzümleri Köşeli Parantez Kullanılarak Gösterilmiştir).

Sultânî Yegâh Şarkı

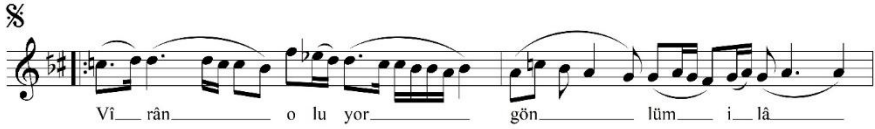
Andıkça geçen günleri hasretle derinden

Usûl: Müsemmen

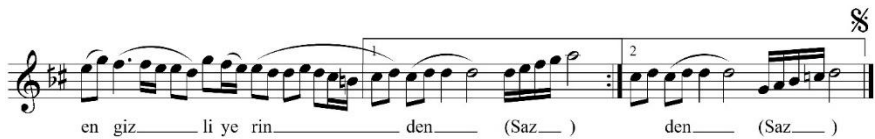
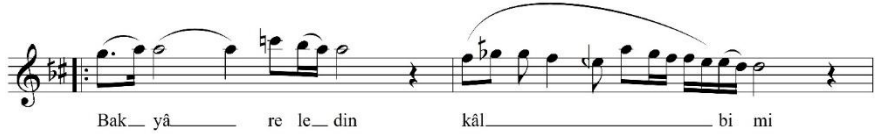
Beste: Lem'i Atlı (1869-1945)

Güfte: Bilinmiyor

♩=66

Andıkça geçen günleri

Andıkça geçen günleri hasretle derinden
Virân oluyor gönlüm ilâhi kederinden
Bak yâreledin kâlbimi en gizli yerinden
Virân oluyor gönlüm ilâhi kederinden

Vezin: mef'ûlü / mefâilü / mefâilü / feülün

Eserin Şekil 1'deki notası ile yeniden yazılmış notasının karşılaştırılması:

Eserin dörtlük mertebede müsemmen usûlüne uygun olarak yeniden yazılmış notası Şekil 3'te sunulmuştur. Bu yeniden yazılmış notada doğal olarak her bir bölmenin ölçü sayısı da değişmiştir. Şekil 1 ve Şekil 3'teki notaların ölçü sayılarına göre karşılaştırılması aşağıdadır:

- Aranağme bölmesinin ölçü sayısı Şekil 1'de 16 iken Şekil 2'de sekiz olmuştur.
- Zemin bölmesinin ölçü sayısı Şekil 1'de sekiz iken Şekil 2'de dört olmuştur. Ancak burada önemli bir sorun bulunmaktadır. Bu bölme Şekil 1'de eksik ölçü ile başlatılmış, ancak eksik ölçü şartlarına uyulmayarak ilk ölçünün başına toplam üç vuruşluk sus (es) eklenmiştir. Bu bölmenin birinci dolabından röpriz sebebiyle başa dönüldüğünde ise notada doğrudan bu üç vuruşluk sus ile karşılaşmakta; ancak eserin sesli icralarında bu üç vuruşluk sus röpriz sebebiyle buraya dönüldüğünde icra edilmemektedir; yani nota ile icra uyuşmamaktadır. Dolayısı ile eserin Şekil 1'deki notası eksik ölçü kurallarına uygun olarak yazılmamış olup bir ölçü fazla vermektedir. Bu duruma göre Şekil 1'deki notada zemin bölmesi sekiz değil aslında yedi ölçüden ibarettir.

Bir müzik eserinde ezgisel ve ritimsel bir denge kurabilmek için eserin bölmelerindeki ölçü sayılarının birbiri ile uyumlu olması gerekir. Örneğin zemin bölmesinin ölçü sayısı dört ise diğer bölmelerin ölçü sayıları da dört (veya bunun katları) olmalıdır. İncelenen eserin (Şekil 1) aranağme bölmesindeki ölçü sayısı 16 olup diğer bölmelerin (zemin, nakarat ve meyan) ölçü sayılarının 16 veya bunun alt veya üst katları (4, 8, 16, 32 gibi) olması gerekir. Dolayısı ile Şekil 1'de zemin bölmesi yedi ölçü yerine 16'nın alt katı olan sekiz ölçü olmalıdır. Yani bu eserin Şekil 1'deki notasında ve bu notaya göre yapılan icralarda ölçü sayısı yönünden bir denge sorunu bulunmaktadır. İlginç olarak tüm ses sanatkarlarının icraları da bu yanlış ölçü sayısına göre gerçekleştirilmiştir.

Eserin yeniden yazılan notasında ise şan kısmı doğrudan zemin bölmesinde başlamakta, eksik ölçüden kurtulmaktadır.

- Nakarat bölmesinin ölçü sayısı Şekil 1'de yedi iken Şekil 2'de dört olmuştur. Aranağmedeki ölçü sayısı dikkate alındığında bu bölmenin de Şekil 1'deki notasında sekiz ölçü olması gerekirken bir ölçü eksik kalmış, tüm sesli icraların da buna göre yapıldığı tespit edilmiştir.
- Meyan bölmesinin ölçü sayısı Şekil 1'de yedi iken Şekil 2'de dört olmuştur. Aranağmedeki ölçü sayısı dikkate alındığında bu bölmenin de Şekil 1'deki notasında sekiz ölçü olması gerekirken bir ölçü eksik kalmış, tüm sesli icraların da buna göre yapıldığı saptanmıştır.
- Eserin müsemmen usulüne göre yeniden yazılmış notasında aranağme, zemin ve meyan bölmelerinin tümünde ve aranağme bölmesinin ise 1., 3. ve 4. ölçülerinde müsemmen usûlünün tam olarak oturduğu; aranağmenin 2. ölçüsünde ise ezginin ilk ölçüden sonraki ölçüye sarktığı (ezgi sarkması), ancak usulün değişmediği görülmektedir. Ezgi sarkması, bir usûl geçkisi olmayıp bestekârın ezgide meydana gelebilecek yeknesaklığı önlemek için kullandığı bir tekniktir; bir çeşit “ezgi senkopu” olarak da söylenebilir (Özbek H, 2022a, 59).

Eserin notası yeniden yazılırken üzerinde herhangi bir çıkarma veya değiştirme işlemi yapılmamıştır. Sadece zemin, nakarat ve meyan bölmelerinin sonundaki eksik kalan kısım müsemmen usulüne uygun olarak tamamlanmış; bu işlem, en son seslendirilen notanın süresi uzatılarak yapılmıştır. Eserin bu son şekli dinleyende bir fazlalık hissi oluşturmamış, hatta usûl vurularak yapılan icrada eserdeki tamamlanmışlık hissi tam olarak meydana gelmiştir.

Râst şarkıya ait bulgu ve yorumlar

Lem'i Atlı'ya ait râst makamındaki şarkının arşivlerdeki notası aşağıda verildi (Şekil 4) (<https://www.notaarsivleri.com/index.php>).

Şekil 4.

Lem'i Atlı'nın râst şarkısının arşivlerdeki notası.

RÂST ŞARKI
SÂZIN GİBİ SİNEM DAHİ NAĞME- ZEN' İNDİR

USÛLÜ · SOFYAN MÜZİK · LEMİ ATLI
= 72 SÖZ · TEVFIK LÂMİ BEY

ARANAĞME
SÂ
ZİN Gİ Bİ Sİ NEM DA Hİ BİR
NAĞ ME ZE NİN DİR SÂ DİR (SAZ) VUR
Sİ NE ME MİZ RÂ BIN İ
LE Sİ Sİ
NE SE NİN DİR (SAZ) VUR DİR (SAZ) FER (SON)
YÂ DI MI TAS VİR E DE
ÇEK GÖL DE HE NİN
DİR (SAZ) FER YÂ DI MI
TAS VİR E DE ÇEK GÖL
DE HE NİN DİR (SAZ) VUR

SÂZIN GİBİ SİNEM DAHİ BİR NAĞME-ZEN' İNDİR
VUR SİNEME MİZRÂBİN İLE SİNE SENİNDİR
FER YÂDİMİ TASVİR EDECEK GÖL- DEHENİNDİR
VUR SİNEME MİZRÂBİN İLE SİNE SENİNDİR

VEZİN · Mefâla / Mefâla / Mefâla / Feâlan

Eserin notası incelenerek elde edilen bulgular aşağıdadır:

- Eserin usûlü: sofyân.
- Eserin hızı (gideri) dörtlük nota değeri ile 72 birimdir, icra ile uyumludur.
- Eserin ses sanatkarlarının icralarında aranağme seslendirilmediği için notadaki aranağme hakkında bir yorum yapılamamıştır. Bu durumda ya eserin bir aranağmesi yoktur, notadaki aranağme sonradan eklenmiştir ya da ses sanatkarlarının icrasında aranağmeye yer verilmemiştir denilebilir. Ancak aranağme ezgisel olarak incelendiğinde: aranağmenin, eserin zemin ve nakarat bölmelerinin ustaca derlenmiş bir özeti olduğu görülmektedir. Buna dayanarak aranağmenin bestekâr tarafından bestelendiği, ancak ses sanatkarlarının icralarında bu bölmenin seslendirilmediği kanaati ağır basmaktadır.
- Eserin her bir bölmesindeki ölçü sayıları: Aranağme sekiz ölçü, zemin yedi ölçü, nakarat sekiz ölçü ve meyan 14 ölçüden oluşmaktadır.
- Eserin güftesine aranağmenin son ölçüsünün son notası ile yani bir çeşit eksik ölçü (anakrus) ile başlanmaktadır.
- Eserin biçimi (formu): Eser dört bölmeden oluşmaktadır. Bölmeler “aranağme, zemin, nakarat, meyan, nakarat” yani “a+b+c+d+c” şeklindedir (burada aranağme “a” ile gösterilmiştir). Ancak eserin hiçbir icrasında aranağmeye rastlanmamış, eser aranağmesiz icra edilmiştir. Yani eserin icrasına göre biçimi “a+b+c+b” şeklindedir.
- Eserin üslûbu ve biçimi dikkate alındığında “bir aranağmeye sahip şarkı” türünde olduğu anlaşılmakta olup zaten notadaki başlıkta da (**Râst şarkı**) “şarkı” türü teyit edilmektedir.
- Eserin donanımı (armatür) “4/4'lük usûl ve değiştirme (alterasyon) işaretleri”nden ibarettir. Değiştirme işaretleri si için koma bemolü (segâh) ve fa için bakıyye diyezi (evîç)dir. İcra sırasında segâh perdesi esnek perde şeklinde (yani diğer perdelere göre daha geniş bir frekans bandında) seslendirilmekte olup bu durum râst çeşninin bir gereği olarak değerlendirilmiştir. Eserin aranağme, zemin ve nakarat bölmelerinde evîç perdesi hiç kullanılmazken, evîç yerine acem perdesi kullanılmıştır. Bu durumda eserin makamı için “acemli râst” demek mümkündür.
- Eserin bestekârı Lem’î Atlı, güftekarı ise Tevfik Lâmi Bey” olarak belirtilmiştir.
- Eserin güftesi aruz vezninde olup bir önceki eserde olduğu gibi “mef’ûlü / mefâilü / mefâilü / feûlün” kalıbına uymaktadır.

Eserin biçim ve usûl ilişkisi kullanılarak usûlünün yeniden tespiti

Eserin ezgisel yapısı cümleciklere bölünmüş ve her bir cümlecikğin olduğu kısım eserin usûlü olarak kabul edilmiştir (Özbek H, 2022b: 14, 18, 19). Buna göre râst şarkı için ezgi cümleciklerinin (usûlün her bir vuruluşunun) güftenin ilk mısrasına dağılımı:

- Birinci ölçü: “sâzın gibi”
- İkinci ölçü: “sînem dahi”
- Üçüncü ölçü: “bir nâğme-zen’in”
- Dördüncü ölçü: “dir”

Eserin zemin bölmesi dört cümlecikten (usûlün dört kez vurulmasından) meydana gelmekte; yani zemin bölmesi dört ölçüden oluşmaktadır. Her bir ölçü, dörtlük mertebeye göre toplam sekiz vuruşluk bir süreye sahiptir. Bu sekiz vuruş, ezgisel yürüyüş yönünden incelendiğinde “3+2+3” şeklinde bir düzum yapısına sahip olup bu yapı müsemmen usûlünün vuruşlarına (darblarına) uymaktadır.

Eserin giderine göre nota yazımı için uygun mertebenin dörtlük mertebe olduğu kabul edildi. Sonuç olarak eserin usûlünün sekiz zamanlı (devîrli) ve dörtlük mertebede (8/4) “ağır müsemmen usûlü” olduğuna karar verildi. Eser üzerinde müsemmen usûlü ve düzumleri birinci ölçüde köşeli parantezler şeklinde gösterildi (Şekil 5).

Eser üzerinde herhangi bir çıkarma veya değiştirme yapılmamıştır. Sadece zemin ve meyan bölmelerinin sonundaki eksik kalan kısım müsemmen usûlüne uygun olarak tamamlanmış; bu işlem en son seslendirilen

notanın süresi uzatılarak yapılmıştır. Eserin bu son şekli dinleyende bir fazlalık hissi oluşturmamış, hatta usûl vurularak yapılan icrada tamamlanmışlık hissi tam olarak meydana gelmiştir.

Şekil 5.

Râst Eserin Müsemmen Usûlüne Göre Yazılmış Notası (İlk Satırda Usûlün Düzümleri Köşeli Parantez Kullanılarak Gösterilmiştir).

Râst Şarkı

Sâzın gibi sînem dahi nağme-zen'indir

Usûl: Müsemmen

Beste: Lem'i Atlı (1869-1945)

Güfte: Tevfik Lâmi Bey (?-?)

$\text{♩} = 72$

Düm Tek Tek

Aranâğme

Sâ zın gi bi sî nem da hi
bir nağ me ze nin dir (Saz) dir (Saz)
Vur sî ne me mız râ bın i le
sî ne se nin dir (Saz)
Fer yâ dı mı tas vîr e de cek
gül de he nin dir (Saz)
Sâzın gibi sînem dahi nağme-zen'indir
Fer yâ dı mı tas vîr e de cek
gül de he nin dir (Saz)

Sâzın gibi sînem dahi bir nağme-zen'indir
Vur sîneme mızrâbın ile sîne senindir
Feryâdımı tasvîr edecek gül-dehenindir
Vur sîneme mızrâbın ile sîne senindir

Vezin: mef'ûlü / mefâilü / mefâilü / feûlün

Eserin Şekil 4'teki notası ile yeniden yazılmış notasının karşılaştırılması:

- Eserin dörtlük mertebede müsemmen usûlüne uygun olarak yeniden yazılmış notası Şekil 5'te sunulmuştur. Bu yeniden yazılmış notada doğal olarak her bir bölmenin ölçü sayısı değişmiş olup Şekil 4 ve Şekil 5'teki notaların ölçü sayılarına göre karşılaştırılması aşağıdadır:
  - Aranağme bölmesinin ölçü sayısı sekiz iken dört olmuştur. Eserin Şekil 4'teki notasında şan kısmı bu bölmedeki son ölçünün en son notası olarak yani eksik ölçü ile başlatılmıştır. Eserin yeniden yazılan notasında ise şan kısmı doğrudan zemin bölmesinde başlamakta, eksik ölçüden kurtulunmaktadır.
  - Zemin bölmesinin ölçü sayısı yedi iken dörtlük mertebedeki müsemmen usûlüne göre yazıldığında ölçü sayısı dört olmuştur. Aranağmedeki ölçü sayısı (sekiz ölçü) dikkate alındığında, diğer bölmelerin buna uygun olarak aynı sayıda (sekiz ölçü) veya alt katı (dört ölçü) yahut üst katı (16 ölçü) olması gerekir. Sonuç olarak zemin bölmesi sekiz ölçü olması gerekirken yedi ölçü olarak yazılmış, yani bir ölçü noksan kalmıştır.
  - Nakarat bölmesinin ölçü sayısı sekiz iken dört olmuştur, yani aranağmedeki ölçü sayısı ile uyumludur.
  - Meyan bölmesinin ölçü sayısı 14 iken sekiz olmuştur. Şekil 4'te aranağmenin ölçü sayısı dikkate alındığında bu bölmenin 16 ölçü olması gerekirken iki ölçü eksik kalmıştır.

Eserin Şekil 4'teki notasında nakarat bölmesinin ölçü sayısında bir sorun yok iken zemin ve meyan bölmelerinin ölçü sayılarının noksan olması dikkat çekicidir. Bir müzik eserinin zemin, nakarat ve meyan bölmelerinin ölçü sayısı yönünden birbiri ile uyumlu olması gerekir. Dolayısı ile yalnızca bu veri bile eserin notasında bir problem olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir.

Eserin müsemmen usûlüne göre yeniden yazılmış notası (Şekil 5) incelendiğinde: eserin tüm bölmelerinde müsemmen usûlünün tam olarak oturduğu görülmektedir.

“Aruz vezni-usûl ilişkisi”nin usûl tespitinde kullanılması

Her iki şarkının mevcut arşivlerdeki notalarında birinci mısralarının sofyân usûlüne göre bölünmüş ölçülerde aruz veznine yerleşimi aşağıda verilmiştir.

Sultâni yegâh şarkı:

1.ölçü	2.ölçü	3.ölçü	4.ölçü	5.ölçü	6.ölçü	7.ölçü	8.ölçü
mef	û lü me	fâ î	î lü	me fâ	î lü fe	û	lün
An	dık ça ge	çen gün	gün le	ri has	ret le de	rin	den

Râst şarkı:

1.ölçü	2.ölçü	3.ölçü	4.ölçü	5.ölçü	6.ölçü	7.ölçü	8.ölçü
mef	û lü	me fâ	î lü	me fâ	î lü fe	û	lün
Sâ	zın gi	bi sî	nem da	hi bir	nağ me ze	nin	dir

Bu iki şarkının vezin yerleşiminde yukarıda da görüldüğü gibi herhangi bir düzenli yerleşim kalıbının izlenmediği görülmektedir. Buna göre her iki eserde de usûlün sofyân olmadığı, şarkıların notaya alınması sırasında notaya alan kişinin aruz vezni cüzlerini ve müzik cümlelerini, yani “aruz vezni-usûl ilişkisi”ni dikkate almadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda eserlerin usûlünün doğru bir şekilde tespit edilmesi gerekmektedir. Her iki eserin de güftesi aruz vezninde olduğundan usûl tespiti için “aruz vezni-usûl ilişkisi” yöntemi kullanıldı.

Usûl-vezin ilişkisine göre güftenin her bir ölçüde (usûlün her bir vuruluşunda) ezgiye giydirilmesi işlemi, kullanılan aruz vezninin kalıbına göre yapılmaktadır. Bu çalışmaya dahil edilen her iki eserin güftesi “mef'ûlü / mefâilü / mefâilü / feûlün” kalıbında olup Lem'i Atlı'nın bu vezin için bestelerinde uyguladığı “güfteyi besteye giydirme yöntemi”ni belirlemek amacıyla bu vezin ile yazılmış olan şarkıları tespit edildi. Daha sonra bu şarkılarında tercih ettiği usûller belirlendi (Tablo 1). Ardından bu eserlerde güftenin besteye giydirilmesi ile vezin arasındaki ilişkiye bakıldı.

Tablo 1.

Lem’i Atlı’nın “mef’ûlü / mefâilü / mefâilü / feûlün” Vezinli Şarkıları

Güftenin ilk mısrası	Usûl	Makam
Kan ağlar iken celb-i terahhum emeliyle	Sengin Semâi	Ferahnâk
Kan ağlar iken celb-i terahhum emeliyle	Sengin Semâi	Muhayyer
Çattım yaşıma bakmadan ol taze nihâle	Sengin Semâi	Hicaz
Mâzîdeki hülyâmı bütün öldüreceksin	Sengin Semâi	Hicaz
Neşem emelim rûhi hazînim zedelendi	Sengin Semâi	Uzzal
Son aşkıyı canlandıran en tatlı emelsin	Sengin Semâi	Hicazkâr
Göster güzelim hücre-i ezvâk-ı visâli	Sengin Semâi	Hüseyinî
Bir gonca gülün revnakı parlar deheninde	Sengin Semâi	Karcıgar
Bir kendi gibi zâlimi sevmiş yanıyormuş	Sengin Semâi	Kürdilihicazkâr
Çılgın gecenin nağmesi zannetme ki dindi	Sengin Semâi	Kürdilihicazkâr
Lerzan ediyor ruhumu çeşmindeki efsûn	Sengin Semâi	Eviç
Gezdim yürüdüm dün gece hicrânımı yendim	Sengin Semâi	Muhayyer
Bin gül çıkarırdım sana kalbimdeki külden	Sengin Semâi	Nihâvend
Zevkin ne ise söyle hicab eyleme benden	Sengin Semâi	Nihâvend
Bu zevk u safâ sahn-ı çemenzâre de kalmaz	Sengin Semâi	Râst
Âmâde iken bâde ile dopdolu bir câm	Sengin Semâi	Şedaraban
Bir çift göz olup gönlüme bir hamlede aktın	Sengin Semâi	Uşşâk
Gülzâre salın mevsimidir geşti güzârın	Evfer	Uşşâk
Günler geçiyor gönlümün ezvakı tükendi	Aksak	Uşşâk
Derdin bana bir hâtıra gurbet gecesinden	Aksak	Kürdilihicazkâr
Uslandı gönül vâd’e bugün kanmıyor artık	Aksak	Kürdilihicazkâr
Dinlendi başım dün gece bir parça dizinde	Yürük Semâi	Ferahfezâ
Hâlâ yanıyor leblerinin âteşi lebde	Türk Aksağı	Uşşâk
Varsın gönül aşkınla harab olsun efendim	Türk Aksağı	Nişâbürek

Gerek aruz vezninden dolayı gerekse bestekârlık tekniği sebebiyle güftenin tüm mısralarının ilk mısra ile uyumlu olarak bestelenmesi gerektiğinden; güftelerin tümü değil yalnızca ilk mısraları, yani eserlerin zemin-nakarat-meyan bölmelerinden yalnızca zemin bölmesi incelendi. Son olarak, kullanılan aruz vezninin cüzleri (“mef”, “û”, “lü” gibi) ile güfte hecelerinin örtüşmesi; usûlün her bir vuruluşunda (her bir ölçüde) bunların usûle (ölçüye) yerleşimi tablo haline getirildi (Tablo 2).

Tablo 2.

“mef’ûlü / mefâilü / mefâilü / feûlün” Vezninin Güftelerin İlk Mısralarına Yerleşimi

Zemin bölmesinin ölçüleri ve bu ölçülere düşen vezin bölümleri														
Makam	1. ölçü			2. ölçü			3. ölçü			4. ölçü				
	mef	û	lü	me	fâ	î	lü	me	fâ	î	lü	fe	û	lün
Ferahnâk	Kan	ağ	la	ri	ken	cel	bi	te	rah	hu	me	me	liy	le
Muhayyer	Kan	ağ	la	ri	ken	cel	bi	te	rah	hu	me	me	liy	le
Hicaz	Çat	tım	ya	şı	ma	bak	ma	da	nol	tâ	ze	ni	hâ	le
Hicaz	Mâ	zî	de	ki	hül	yâ	mı	bü	tün	öl	dü	re	cek	sin
Uzzal	Neş	em	e	me	lim	rû	hi	ha	zî	nim	ze	de	len	di
Hicazkâr	Son	aş	kı	mı	can	lan	dı	ra	nen	tat	lı	e	mel	sin
Hüseyinî	Gös	ter	gü	ze	lim	hüc	re	i	ez	vâ	kı	vi	sâ	li
Karcıgar	Bir	gon	ca	gü	lün	rev	na	kı	par	lar	de	he	nin	de
K. hicazkâr	Bir	ken	di	gi	bi	zâ	li	mi	sev	miş	ya	nı	yo	muş
K. hicazkâr	Çıl	gın	ge	ce	nin	nağ	me	si	zan	net	me	ki	din	di
Eviç	Ler	zân	e	di	yor	rû	hu	mu	çeş	mi	de	ki	ef	sûn
Muhayyer	Gez	dim	yü	rü	düm	dün	ge	ce	hic	râ	nı	mı	yen	dim
Nihâvend	Bin	gül	çı	ka	rır	dim	dim	sa	kal	bim	de	ki	kül	den

Nihâvend	Zev	kin	ne	i	se	söy	le	hi	câ	bey	le	me	ben	den
Râst	Bu	zevk	u	sa	fâ	sah	nı	çe	men	zâ	re	de	kal	maz
Şedaraban	Â	mâ	de	i	ken	bâ	de	i	le	dop	do	lu	bir	câm
Uşşâk	Bir	çift	gö	zo	lup	gön	lü	me	bir	ham	le	de	ak	dın
Uşşâk	Gül	zâ	re	sa	lın	mev	si	mi	dir	geş	ti	gü	zâ	rın
Uşşâk	Gün	ler	ge	çi	yor	gön	lü	mü	nez	vâ	kı	tü	ken	di
K. hicazkâr	Der	din	ba	na	bir	hâ	tı	ra	gur	bet	ge	ce	sin	den
K. hicazkâr	Us	lan	dı	gö	nül	vâd	e	bu	gün	kan	mı	yo	rar	tık

Tablo 2'deki eserlerin tümünde güfthenin ilk mısrası, dolayısı ile bu mısranın bestelenmiş olduğu zemin bölmesi incelenmiştir. Tablo 2'deki görünüm güfthenin diğer mısraları (eserin nakarat ve meyan bölmeleri) için de geçerlidir; bu nedenle diğer mısralar tabloda gösterilmemiştir.

Eserlerin tümünde şarkıların zemin bölmesinin (yani ilk mısranın) dört ölçüden oluşacak şekilde bestelendiği görülmektedir. Yani bestekâr, usûl dört kez vurulacak şekilde ilk mısrayı (dolayısı ile diğer mısraları da aynı şekilde) bestelemiştir. Mısraların her bir ölçü için veznin cüzlerine bölünüşü aşağıdaki gibidir:

- Birinci ölçü “mef / û / lü / me / fâ”
- İkinci ölçü “î / lü / me / fâ”
- Üçüncü ölçü “î / lü / fe / û”
- Dördüncü ölçü “lün”

Tablo 2'deki görünümünden, Lem'i Atlı'nın güfteyi her zaman aruz cüzlerini dikkate alarak ölçülere böldüğü sonucu çıkmaktadır. Bu araştırmanın konusu olan iki şarkıda da “mef'ûlü / mefâilü / mefâilü / feülün” için bestekârın Tablo 2'deki uygulamayı aynen kullanması, yani ilk ölçüde “mef / û / lü / me / fâ”, ikinci ölçüde “î / lü / me / fâ”, üçüncü ölçüde “î / lü / fe / û”, dördüncü ölçüde “lün” şeklinde güfteyi besteye giydirmesi gerekmektedir. Bestekâr, her iki eseri de aruz veznine uygun olacak şekilde birbirine benzer tartımlarda bestelemiştir, ancak notaya alınma sırasında eserlerin usûlü yanlışlıkla sofyân olarak tespit edildiğinden; eserleri bu usûle uydurabilmek amacıyla eksik ölçü ile başlatılıp ilgili bölmenin son ölçüsünde bu eksikliğin tamamlanması yoluna gidilmiş, güfthenin bazı heceleri de bestede yanlış perdelere yerleştirilmiştir.

İncelediğimiz iki şarkıda da eserlerin usûlünü sofyân usûlü yerine müsemmen usûlü olarak düşünmemiz, güfthenin aruz cüzleri dikkate alındığında güfthenin besteye giydirilmesinin bestekârın diğer şarkılarında izlediği tekniğe uygun düşmesi gerektiği sebebiyledir. Her iki şarkıda da güfte satırı (mef / û / lü / me / fâ), (î / lü / me / fâ), (î / lü / fe / û) ve (lün) cüzleri dörtlük nota mertebesinde sekiz birim zaman üzerine yerleşmiştir. Buradan usûlün bu iki şarkıda da sekiz birim zaman olarak düşünüldüğü ve eserin giderine göre nota yazımı için uygun mertebenin dörtlük mertebe olması sebebiyle uygulamanın 8/4 olarak yapıldığı sonucu çıkmaktadır.

Tablo 1'deki eserlerde güfthenin besteye giydirilişine uygun olacak şekilde bu iki eserde de güfthenin bazı hecelerin yerleşiminde düzeltmeler yapılmış olup notaların buna göre yazılmış son şekli Şekil 6 ve Şekil 7'de sunulmuştur.

Şekil 6.

Güftenin besteye düzeltilerek giydirilmiş halinin notası.

Sultânî Yegâh Şarkı

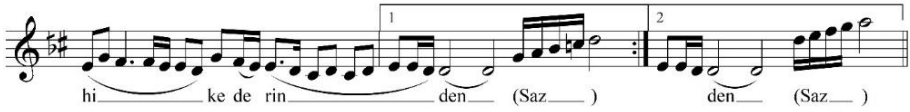
Andıkça geçen günleri hasretle derinden

Usûl: Müsemmen

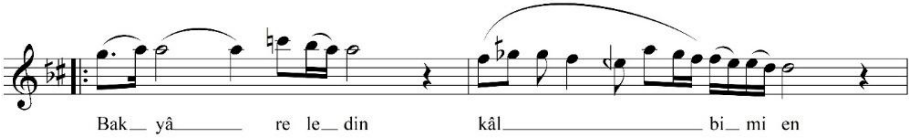
Beste: Lem'i Atlı (1869-1945)

Güfte: Bilinmiyor

♩=66

Andıkça geçen günleri

Andıkça geçen günleri hasretle derinden
Virân oluyor gönlüm ilâhi kederinden
Bak yâreledin kâlbimi en gizli yerinden
Virân oluyor gönlüm ilâhi kederinden

Vezin: mef'ûlü / mef'âilü / mef'âilü / fe'ülün

Şekil 7.

Güftenin besteye düzeltilerek giydirilmiş halinin notası.

Râst Şarkı

Sâzın gibi sînem dahi nağme-zen'indir

Usûl: Müsemmen

Beste: Lem'i Atlı (1869-1945)

Güfte: Tevfik Lâmi Bey (?-?)

♩=72

Sâzın gibi sînem dahi nağme-zen'indir

Sâzın gibi sînem dahi bir nağme-zen'indir

Vur sîneme mızrâbın ile sîne senindir

Feryâdımı tasvîr edecek gül-dehenindir

Vur sîneme mızrâbın ile sîne senindir

Vezin: mef'ülü / mefâilü / mefâilü / feülün

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk Müziği eserlerinin arşivlerdeki notaları incelendiğinde: bunların makam, usûl, biçim, güfte, bestekâr, güftekâr vs gibi unsurlarında hatalar ve/veya eksiklerle karşılaşılabilmektedir. Bu araştırmada Lem'i Atlı'nın iki eserinin notalarında tespit edilen hatalar incelendi. Her iki eserin usûlü yeniden tespit edilip notaları bu usûle göre yeniden yazıldı. Bu çalışmanın sonuçları aşağıda maddeler halinde verilmiştir:

- Her iki eserin usûlü sofyan değil ağır müsemmen usûlüdür.
- Eserlerde müsemmen usûlünün dörtlük mertebesi kullanılmıştır.
- Eserler, doğru tespit edilen usûle göre yeniden notaya alındığında, eserde eksik ölçü kullanımına gerek olmadığı ortaya çıkmıştır.
- Eserler bu son durumları ile usûl ve tartım yönünden tam bir dengeye ulaşmıştır.

Öneriler:

- Dörtlük, ikilik veya birlik mertebede usûllerin kullanıldığı eserlerde usûl tespiti yapmak 8'lik ve 16'lık mertebedeki esere göre daha zor olup tecrübe gerektirmektedir. Bu nedenle notistlerin bu tecrübeyi kazanmadan nota yazımı işlemi yapmamaları önerilir.
- Eserleri notaya alabilmek için yalnızca nota bilmek yeterli olmayıp makam bilgisinin yanında sağlam bir biçim (form) bilgisi ve usûl bilgisi eğitimi de alınmalıdır.
- Aruz vezninin kullanıldığı sözlü eserlerin notaya alan notistler: aruz veznini, vezin-usûl ilişkisini ve bu bilgiler ışığında güftenin besteye nasıl giydirilmesi gerektiği bilgisini de edinmelidir.
- Lem'i Atlı gibi bazı bestekârların nota bilmediği ve eserlerinin çevrelerindeki kişilerce notaya alındığı bilinmektedir. Bu durumun mahzurları bu çalışmada gösterilmiş olup böyle sıkıntuların yaşanmaması için bestekârların iyi düzeyde “nota, makam, usûl ve biçim” öğrenmeleri önerilir.
- “Türk Müziği bestekârlık bilgisi” adı altında herhangi bir yazılı kaynak bulunmamaktadır. Yetkin kişilerce bu alanda gerekli olan kaynakların hazırlanması önerilir. Böylece bestekâr adaylarının eserlerinde usûl, makam ve biçim hatalarını mümkün olduğunca aza indirmeleri sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, O. (1990). *Lem'i Atlı: Hayatı ve eserleri* (Kültür Bakanlığı Yayınları No. 1247, Türk Büyükleri Dizisi No. 132). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Şimşek, A. (Ed.). (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (A. Doğanay, M. Ataizi, A. Şimşek, J. Balaban Salı ve Y. Akbulut, Yazarlar). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özbek, H. (2022a). *Türk müziği usûl bilgisi* (1. baskı). İzge Yayıncılık.
- Özbek, H. (2022b). *Türk müziği form bilgisi* (1. baskı). İzge Yayıncılık.
- Nota Arşivleri. (2025, Şubat 27). *Nota arşivleri*. <https://www.notaarsivleri.com/index.php>
- YouTube. (2025, Şubat 27). *YouTube*. <https://www.youtube.com/?app=desktop&hl=tr>